

Heilbrigðiseftirlit Vestfjarðasvæðis

Ársskýrsla 2023

apríl 2024

Anton Helgason, heilbrigðisfulltrúi

Efnisyfirlit

Starfsskýrsla Heilbrigðiseftirlits Vestfjarða fyrir árið 2023	2
Kostnaður við heilbrigðiseftirlit	5
Eftirlitsferðir 2023	6
Hollustuhættir	7
Mengunar og umhverfiseftirlit.....	10
Matvælaeftirlit	16
Endurskoðun á lögum um hollustuhætti og heilbrigðiseftirlit nr. 7/1998.....	19
Lokaorð	20

Starfsskýrsla Heilbrigðiseftirlits Vestfjarða fyrir árið 2023

Starfsskýrslan er kynning á starfsemi heilbrigðiseftirlits en jafnframt samantekt um starfið á árinu. Starfsskýrslan er send á rafrænu formi til sveitarfélaga, Umhverfisstofnunar, Matvælastofnunar, Matvælaráðuneytis og Umhverfis-, orku- og loftslagsráðuneytis. Einnig verður skýrslan aðgengileg á heimasíðu eftirlitsins www.hevf.is

Stjórnsýsla og rekstur

Stjórnsýslulega er heilbrigðiseftirlit á vegum sveitarfélaga. Heilbrigðiseftirlit Vestfjarða er eitt af 9 heilbrigðiseftirlitssvæðum sem starfrækt eru á vegum sveitarfélaga á Íslandi. Að Heilbrigðiseftirliti Vestfjarða standa 9 sveitarfélög. Heilbrigðiseftirlit er rekið skv. ákvæðum laga um hollustuhætti og mengunarvarnir nr. 7/1998 m.s.br. en þar segir m.a. „*Ekkert sveitarfélag skal vera án heilbrigðiseftirlits*“ og „*Landið skiptist í eftirlitssvæði og skal heilbrigðisnefnd, kosin eftir hverjar sveitarstjórnarkosningar, starfa á hverju svæði*“.

Vestfjarðasvæði nær yfir Vestfjarðakjálkann, skorinn frá um botn Gilsfjarðar og þvert yfir í Bitruna á Ströndum.

Íbúafjöldi á svæði Heilbrigðiseftirlits Vestfjarða 1. janúar 2024 var 7.168 íbúar og hafði fjölgað um 69 íbúa frá fyrra ári.

Tafla 1. Íbúafjöldi 1.janúar

Íbúafjöldi 1 janúar	2024	2023	2022	2021	2020
Ísafjarðarbær	3797	3730	3840	3794	3809
Vesturbyggð	1106	1104	1131	1064	1021
Bolungarvíkurkaupstaður	989	973	956	958	955
Strandabyggð	414	412	424	435	457
Tálknafjarðarhreppur	250	258	255	268	251
Reykhólahreppur	236	239	233	236	262
Súðavíkurhreppur	219	223	215	201	208
Kaldrananeshreppur	104	113	109	110	109
Árneshreppur	53	47	42	42	43
	7168	7099	7205	7108	7115

Heilbrigðisnefnd

Fulltrúar í heilbrigðisnefnd eru kosnir til fjögurra ára í senn á fyrsta Fjórðungspingi eftir sveitarstjórnarkosningar. Í heilbrigðisnefnd eiga sæti sex fulltrúar, fimm eru kosnir á Fjórðungspingi og Samtök atvinnurekenda tilnefna einn fulltrúa í nefndina. Á Fjórðungspingi sem haldið var 8. – 10. September 2022 á Patreksfirði var ný heilbrigðisnefnd kosin. Við val í heilbrigðisnefnd hefur landfræðileg staðsetning nefndarmanna tekið mið af gömlu heilbrigðisnefndunum.

Heilbrigðisnefnd 2023-2026

Aðalmenn

Jónas Þór Birgisson, Ísafjarðarbæ *-formaður*
Lilja Magnúsdóttir, Tálknafjarðarhreppi
Guðbjörg Þrastardóttir, Ísafjarðarbæ
Guðrún Ingibjörg Halldórsdóttir,
Súðavíkurhreppi
Jón Hörður Elíasson, Kaldrananeshreppi

Varamenn

Hjalti Karlsson, Ísafjarðarbæ
Friðbjörn Steinar Ottósson, Vesturbyggð
Guðmundur Ólafsson, Ísafjarðarbæ
Guðfinnur Ragnar Jóhannsson,
Bolungarvíkurkaupstað
Ingibjörg Kristjánsdóttir, Reykhólahreppi

Einar Valur Kristjánsson fulltrúi atvinnurekenda

Hólmfríður Vala Svavarsdóttir

Fundur heilbrigðisnefndar 2023

Heilbrigðisnefnd fundaði 4 sinnum á árinu 2023. Milli funda er unnið í samráði við formann. Helstu mál á fundum heilbrigðisnefndar voru:

- 2. febrúar var fjallað um ársreikning og kaup á rafmangsbíl - athugasemdir við og afgreiðsla á starfsleyfi fyrir Málmar og partar ehf.
- 3. maí var fjallað um ársskýrslu - Lilja lagði fram tillögu um ályktunum hreina Vestfirði á fjórðungsþingi. Fjallað um rakaskemmdir í Grunnskólanum á Suðureyri, kvartanir vegna umgengni að Núpi í Dýrafirði og við Járnhóli á Bíldudal.
- 7. september var lögð fram fjárhagsáætlun og ný gjaldskrá. Ákvörðun var tekin um álagningu dagsekta á Kampa.
- 14. desember var fjallað um afgreiðslur sveitarfélaga á fjárhagsáætlun, sem var samþykkt. Auglýst var eftir nýjum starfsmanni eftirlitsins.

Tafla 2. Afgreiðslur heilbrigðisnefndar eftir árum

Afgreiðslur heilbrigðisnefndar eftir árum	2023	2022	2021	2020	2019	2018	2017	2016	2015	2014
Fjöldi funda	4	5	5	5	6	5	5	6	5	4
Starfsleyfi	52	69	56	66	47	36	55	63	47	37
Skráning	19									
Tímbundin starfsleyfi		5	6	3	3	3	1	3	3	4
Brennuleyfi	2	8	19	8	19	27	21	25	25	20
Tóbakssöluleyfi	3	5	9	7	5	3	13	9	3	3
Undanþágur vegna sölu á tóbaki	3	14	14	6	1	13	8	8	5	18
Umsagnir um tækifærisleyfi	44	29	13	16	35	41	36	29	33	39
Umsagnir um rekstrarleyfi	19	21	23	35	24	36	30	64		
Umsagnir um skipulagsmál	23	30	16	30	24	29	29	20	30	13
Dagsektir	1									
Áminningar	7	3	1	4	24	8	9		4	23

Heilbrigðisfulltrúum, í umboði heilbrigðisnefnda, ber að framfylgja ákvæðum laga um hollustuhætti og mengunarvarnir og ákvæðum laga um matvæli ásamt öllum reglugerðum settum samkvæmt þeim. Heilbrigðisfulltrúar sinna öllu daglegu heilbrigðiseftirliti á svæðum nefndanna, afgreiða mál og umsagnir í umboði þeirra með fyrirvara um samþykki nefndarinnar. Milli funda er unnið í samráði við formann heilbrigðisnefndar.

Hlutverk

Hlutverk heilbrigðiseftirlits er viðamikið og skiptist í eftirlit með hollustuháttum s.s. leiksvæðum, skólum og sundlaugum, matvælaeftirlit með framleiðslu og dreifingu matvæla og mengunar- og umhverfiseftirlit t.d. með verkstæðum og almennri umgengni. Markmið laga um hollustuhætti og mengunarvarnir er að búa landsmönnum heilnæm lífsskilyrði og vernda þau gildi sem felast í heilnæmu og ómenguðu umhverfi. Tilgangur matvælalaga er að tryggja sem kostur er gæði, öryggi og hollustu matvæla og að merkingar og aðrar upplýsingar um þau séu réttar og fullnægjandi. Heilbrigðiseftirlitið vinnur í almannapágu að því m.a. að tryggja heilnæmi umhverfis og öryggi matvæla. Þetta er gert með reglubundnu eftirliti í fyrirtækjum og í samvinnu við stjórnvöld og íbúa.

Heilbrigðiseftirlit

Heilbrigðiseftirlit Vestfjarða starfar á vegum Heilbrigðisnefndar Vestfjarða og sér um að framfylgja lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir nr. 7/1998, lögum um matvæli nr. 93/1995, lögum nr. 85/2007 um veitingastaði, gististaði og skemmtanahald og lögum um tóbaksvarnir nr. 6/2007. Ásamt þeim reglugerðum sem settar eru samkvæmt lögnum, samþykktum sveitarfélaga og ákvæðum í sérstökum lögum eða reglugerðum sem nefndinni er eða kann að vera falið að annast framkvæmd á. Eftirlitinu er ætlað að vinna að bættu heilbrigðiseftirliti á svæðinu, annast fræðslu fyrir almenning og efla samvinnu við önnur yfirvöld og aðila sem vinna að þessum málum. Framkvæmdastjóri er ábyrgur fyrir rekstri embættisins og ber að gæta hagkvæmni í rekstri þess og tryggja að kostnaður sé innan fjárheimilda. Í meginráttum skiptist eftirlitið í þrjá flokka, þ.e. almennt heilbrigðiseftirlit, mengunareftirlit og matvælaeftirlit. Megnið af starfseminni felst í reglubundnu eftirliti þar sem fyrirtæki eru heimsótt og gerðar eru athugasemdir við það sem ekki er í lagi. Athugasemdum eða kröfum um úrbætur er komið á framfæri við viðkomandi aðila í viðtölum og eftirlitsskýrslur eru sendar með tölvupósti úr eftirlitskerfi. Ef ítrekuðum kröfum er ekki sinnt á viðunandi hátt er málið lagt fyrir heilbrigðisnefnd til meðferðar og heilbrigðisfulltrúi sér síðan um að úrskurði nefndarinnar sé framfylgt. Þannig eru mál einstakra fyrirtækja ekki tekin fyrir í heilbrigðisnefnd nema um sé að ræða vafaatriði eða ef eftirlitspoli sinnir ekki úrbótum.

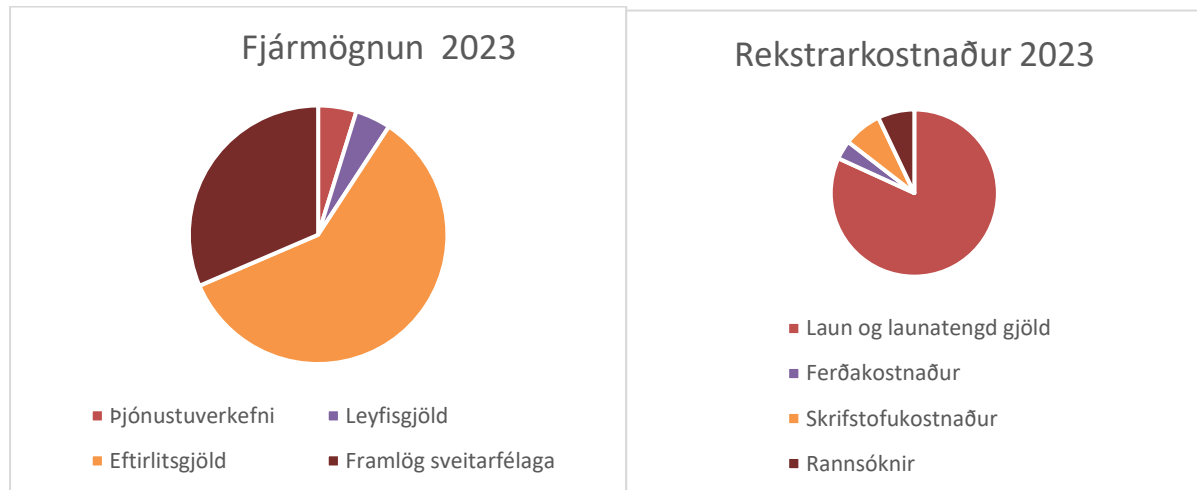
Tveir starfsmenn starfa hjá heilbrigðiseftirliti Vestfjarða í fullu starfi. Anton Helgason framkvæmdastjóri og Hlynur Reynisson staðgengill framkvæmdastjóra. Báðir eru með líffræði menntun og hafa auk þess réttindi til að starfa sem heilbrigðisfulltrúar.

Kostnaður við heilbrigðiseftirlit

Tekjur sveitarfélaga vegna eftirlitsgjalda eru ekki skattstofn heldur þjónustugjald og því er óheimilt að taka hærra gjald en sem nemur eðlilegum og nauðsynlegum kostnaði við viðkomandi þjónustu. Einungis má innheimta eftirlitsgjöld fari eftirlit fram. Þess ber að geta að tíðni eftirlits er mjög mismunandi eftir fyrirtækjaflokkum. Þannig er töluvert af fyrirtækjum sem fá eftirlit á fjögurra ára fresti. Í gjaldskrá eftirlitsins er gert ráð fyrir árlegu eftirlitsgjaldi og er kostnaði við hverja heimsókn deilt niður á fjögur ár hjá þeim sem fá eftirlit á fjögurra ára fresti. Á það skalt bent að fyrirtæki og stofnanir eru ekki jafnt dreifð á sveitarfélögin. Þjónustugjöldin eru því fyrst dregin frá heildarkostnaði áður en kostnaðinum er skipt á sveitarfélögin. Fámenn sveitarfélög, þar sem þjónusta við ferðamenn er mikil s.s. sundlaugar og hótél sem þurfa mikið eftirlit, eru því með hátt gjald í gjaldskrá, og þar er því hlutfallslegur heildarkostnaður meiri á hvern íbúa.

Heilbrigðiseftirlit Vestfjarða ársreikningur 2023

Heilbrigðisnefnd Vestfjarða fjallaði um og samþykkti þann 2. febrúar 2024 endurskoðaðan ársreikning fyrir árið 2023. Heildar rekstrarkostnaður og stofnkostnaður var kr. 52.773.349, þar af eru laun og launatengd gjöld 83%.

Kostnaður við eftirlitið er greiddur með eftirlitsgjöldum, þjónustutekjum, leyfisgjöldum og framlögum sveitarfélaga. Eftirlitsgjöld árið 2023 voru kr 31.303.028. Leyfisgjöld stóðu undir 4% af rekstrarkostnaði. Sértekjur vegna þjónustuverkefna og leyfisgjalda voru 4.867.440 kr.

Eftirlitsferðir 2023

Á starfssvæði heilbrigðiseftirlit voru 585 eftirlitskyldir aðilar í árslok 2023, þeir voru heimsóttir í 191 eftirlitsferðum á árinu 2023.

Fyrirtæki fá oft matvælaeftirlit, hollustuháttaeftirlit og umhverfiseftirlit í sömu ferð. Til dæmis við eftirlit í hótél sem ekki er í þéttbýli, þá er matvælaeftirlit með vatnsbólí og veitingasölu, hollustuháttaeftirlit með veitingasal, gistiherbergjum og starfsmannaaðstöðu og umhverfiseftirlit með rotþró og meðhöndlun úrgangs.

Niðurstöður sýnatöku 2023

Til að kanna örverufræðilegt ástand matvæla tekur heilbrigðiseftirlitið sýni af neysluvörum og neysluvatni. Tíðni sýnatöku af neysluvatni er bundin í reglugerð. Sýni af matvælum og vatni eru tekin til að kanna ástand þeirrar vöru sem er á boðstólum. Sýni eru send til bakteríuræktunar hjá rannsóknarstofu Matís ohf. Við ræktun er vanalega verið að rækta fram vísibakteríur, þ.e. kólí og saurkólí, en tilvist þeirra gefur til kynna óþrifnað eða mengun af sauruppruna. Ef þessar bakteríur finnast er talið að líkur séu á að aðrar og hættulegri sjúkdómsvaldandi bakteríur geti verið til staðar. Sýnin eru metin eftir ákveðnum stöðlum sem eru mismunandi eftir vörutegundum.

Tafla 3 niðurstöður sýnatöku 2023

Niðurstöður sýnatöku 2023				
	Fjöldi sýna	Stenst	Stenst ekki	
Neysluvatn	96	80	16	skv. reglugerð 536/2001
Heildarefnagreining á neysluvatni	4	4		skv. reglugerð 536/2001
Baðvatn	3	3		Skv. reglugerð 814/2010 eða 460/2015
Fiskvinnslur ís	3			skv. reglugerð 536/2001
Annað	3			Ekki metið

Á árinu 2023 voru tekin 106 sýni þar af 96 sýni af neysluvatni. Af þeim stóðust 16 sýni ekki kröfur. Baðvatnssýni voru 3 og sýni úr sigvatni frá urðunarstöðum 3. Hjá ferðaþjónustufyrirtækjum voru tekin 42 sýni af þeim voru 11 sýni sem ekki stóðust kröfur. Tekin voru 57 sýni frá vatnsveitum þéttbýlisstaða af þeim voru 5 sýni sem ekki stóðust kröfur. Sýni tekin í nóvember á Bíldudal og Patreksfirði voru með 1 kólí sem kom ekki fram við endurtekningu. Í Bolungarvík voru 3 sýni með E.coli í nóvember.

Heildarefnagreining á neysluvatni var gerð frá fjórum vatnsveitum. Patreksfirði, Bíldudal, Bolungarvík og Ísafirði.

Eftirlit með fyrirtækjum og stofnunum er samkvæmt reglugerð um hollustuhætti nr. 941/2002. Þeir staðir sem flokkast undir almennt heilbrigðiseftirlit eru t.d. baðstaðir, íþróttahús, skólar og leikskólar, gististaðir, hársnyrtistofur, heilbrigðisstofnanir, nudd- og snyrtistofur og íbúðarhúsnæði. Árlega standa Umhverfisstofnun og heilbrigðiseftirlit sveitafélaganna fyrir sameiginlegum eftirlitsverkefnum og í ár var lögð áhersla á að skoða dvalar- og hjúkunarheimili.

Umhverfisstofnun heldur utan um samvinnuvettvang milli stofnunarinnar og heilbrigðiseftirlitssvæða í vinnuhópi um hollustuhætti. Hollustuháttahópurinn var að vísu lítið virkur þetta árið og ekkert eftirlitsverkefni í gangi. Því var haldið áfram að skoða tjaldstæði og aðstöðu á þeim.

Á síðasta ári komu út endurnýjaðar leiðbeiningar um losun ferðasalerna. Aðstaða fyrir ferðamenn á tjaldsvæðum var undir eftirliti ásamt neysluvatni á tjaldsvæðum. Ferðasalerni má einungis losa á sérstöku losunarstöðum, slöngur til að skola ferðasalerni má einungis nota til skolunar en ekki sem drykkjarvatn.

Raki og mygla

Heilbrigðiseftirlitið fær allnokkrar fyrirspurnir varðandi raka og myglu í íbúðarhúsnæði og má eflaust rekja það til mikillar umræðu í þjóðfélaginu. Við bendum fólki á að þar sem finnst sveppur þarf að lagfæra leka, þurrka upp raka og auka loftun t.d. með því að opna glugga. Síðan bendum við á að raka og myglu þarf að þrifa með sápu. Ef um skemmdir vegna raka er að ræða þarf að skipta út skemmda efninu, þrifa upp með sveppadrepanði efni og mála síðan yfir. Það þarf að fara varlega í upphafi við þrif, þ.e. væta mygluna í byrjun þannig að minna fjúki út í loftið af gróum og henda tuskum að notkun lokinni. Þurrka þarf síðan ryk af öllu í húsnæðinu eftir að búið er að hreinsa út. Á heimasíðu Umhverfisstofnunar eru ágætar [leiðbeiningar](#) um raka og myglu. Skólahúsnæði á Vestfjörðum hefur ekki farið varhluta af myglu, verkfræðistofan Efla skoðaði skólahúsnæði og í kjölfarið var þremur skólum lokað þ.e. Bíldudalsskóla, Hólmavíkurskóla og Suðureyrarskóla en í öðrum skólum voru nemendur færðir til. Orsakir má oftast rekja til þess að viðhaldi og loftræsingu er ekki sinnt.

Sund og baðstaðir

Kröfur til sund- og baðstaða fara eftir tveimur reglugerðum, annarsvegar reglugerð nr. 814/2010 um sund- og baðstaði og reglugerð um baðstaði í náttúrunni nr. 460/2015. Í reglugerðum er tekið á þeim þáttum sem snúa að öryggi gesta, það er gæslu, búnaði og síðast en ekki síst heilnæmi baðvatns. Aldrei má gleyma því ábyrgðarhlutverki sem felst í laugargæslu, en skv. reglugerðinni þurfa t.a.m. ávallt að vera 2 starfsmenn á vakt en hægt er að sækja um undanþágu frá því ákvæði ef meðal gestafjöldi er undir 10 á ársgrundvelli á því tímabili sem um ræðir. Komi 20 gestir í laug með undanþágu frá laugargæslu þarf að kalla til auka starfsmann. Þjálfun starfsfólks skiptir gríðarlegu máli og hafa miklar framfarir orðið meðal rekstraraðila sundlauga þegar kemur að þjálfun og hafa langflestar laugar á svæðinu sent alla sína starfsmenn í hæfnispróf. Annað mikilvægt atriði við rekstur sundlauga er heilnæmi baðvatns, en með aukinni aðsókn eykst álag á hreinsivirki sundlauga. Því er mikilvægt að klórstyrkur baðvatns sé mældur 2svar á dag að lágmarki og styrkur hans sé ávallt á því bili sem kveðið er á um í reglugerðinni. Sjúkdómar, þar á meðal mjög alvarlegir, geta borist með baðvatni en þeir algengustu eru sýkingar í slímhimnum (augum, eyrum, hálsi og nefi), sárum og rispum á húð.

Reglugerð nr. 460/2015 tekur á baðstöðum í náttúrunni. Markmið hennar er að stuðla að öryggi notenda og bættum hollustuháttum á baðstöðum í náttúrunni. Til að laug flokkist sem náttúruleg þarf laugin og bakki hennar að vera mynduð frá náttúrunnar hendi. Náttúrulegar flokkast í þrjá flokka. Þar sem rekstur er annað hvort reglubundinn eða tilfallandi er flokkað í tvo flokka. Þeir flokkar eru starfsleyfis skyldir hjá okkur. Til að gæta öryggis á þeim stöðum þarf að liggja fyrir neyðaráætlun, viðbragðsáætlun, öryggisbúnaður og þjálfun starfsfólks. Taka skal 10 sýni á ári úr laug í flokki 1 en tvö sýni á ári úr laug í flokki 2. Mörk saurkólí baktería eru töluvert rýmri en miðað hefur verið við í reglugerð um fráveitur og skólp. Aftur á móti má ekki vera til staðar *p.aeruginosa* baktería en sú baktería er tiltölulega algeng í þeim sýnum sem við höfum verið að taka. Heilbrigðisnefnd getur heimilað eða fyrirskipað sóttþreinsun, til að draga úr gróðurmyndun og fyrirskipað sóttþreinsun á vatni hafi gerlafjöldi mælst endurtekið yfir hámarksgildum. Í flokki 3 eru laugar þar sem enginn rekstur er.

Sé rekstur náttúrulegs baðstaðar framseldur frá ábyrgðaraðila, s.s. frá landeiganda til ferðaþjónustuaðila, skal fylgja starfsleyfisumsókn samningur sem kveður á um ábyrgð hvors aðila um sig gagnvart rekstrinum og ákvæðum sem um hann gilda í reglugerðum og starfsleyfi.

Rekstraraðili náttúrulegra baðstaða í 1. og 2. flokki skal bera kostnað af sýnatöku og uppsetningu sérstakra merkinga. Þegar sýrustig er utan viðmiðunargildis skal heilbrigðisnefnd sérstaklega huga að efnainnihaldi vatnsins með tilliti til öryggis baðgesta. Sótt hefur verið um starfsleyfi fyrir eina náttúrulega við Laugarhól.

Mengunar og umhverfiseftirlit

Hreinsun á lóðum og lendum -númerslausir bílar og lóðahreinsanir

Undanfarin 32 ár hefur heilbrigðiseftirlitið límt áminningu á bifreiðar að ósk einstakra sveitarfélaga og reikningur sendur viðkomandi sveitarfélagi sem síðan séð um framkvæmdina. Að fresti liðnum tekur eftirlitið stjórnvaldsákvörðun um að fjarlægja viðkomandi bifreið. Framkvæmdin þ.e. að fjarlægja bifreið og geyma í tilskilinn tíma hefur verið framseld til sveitarfélaga. **Oft hefur eftirfylgni ekki verið sinnt.** Eftir nýja úrskurði hefur verkferill vegna númerslausra ökutækja verið lengdur umtalsvert. Þar sem um er að ræða vörslusviptingu þá þarf að vanda stjórnáslu þessara verkefna. Á síðustu árum hefur þetta verklag fengið athugasemdir í gegnum úrskurðarnefnd og umboðsmann Alþingis. Stjórnásluferillinn við þessi verkefni hefur því lengst töluvert og utanumhald aukist. **Tvö svæði hafa farið þá leið að ráða sér fulltrúa sem sinnir eingöngu umhverfiseftirliti, lóðahreinsunum og númerslausum bifreiðum.** Verkefnið hreinir Vestfirðir fer af stað í sumarbyrjun með nýjum starfsmanni. Ætlunin er að nýta þekkingu og reynslu af öðrum heilbrigðiseftirlitssvæðum í sambærilegt verkefni á Vestfjörðum. Kostnaður verður sendur á lóðareigendur eða síðasta skráða eiganda bíls sem afskipti verða höfð af.

Úrgangur frá framkvæmdum

Úrgangur frá endurbótum á gamla skólahúsnæðinu að Núpi varð tilefni afskipta heilbrigðiseftirlits á árinu. Eftirlit með byggingarsvæðum, þar með talið endurbótum á húsnæði er á forræði byggingarfulltrúa. Einnig voru höfð afskipti af flutningi á úrgangi og drasli við eyðibýli í Önundarfirði. Eiganda lóðar var gert viðvart. Lagaheimildir til heilbrigðiseftirlit eru fyrir hendi fyrir lóðahreinsunum og fjarlægingu á númerslausum bifreiðum. Þessi verkefni heilbrigðiseftirlitsins eru heimildarákvæði á meðan önnur verkefni eru lögbundin og njóta því forgangs.

Hvalreki

Kynntar hafa verið ný uppfærðar verklagsreglur um hverjir skuli hafa aðkomu ef hval rekur á land. *Landeigandi er eigandi þess sem rekur á land hans, t.d. hvala, sela, fiska og rekaviðs, nema lög mæli fyrir um annað, sbr. 1. kap. rekabálks Jónsbókar. Samkvæmt því er hvalur sem rekur á land í eigu viðkomandi landeiganda, hvort sem um er að ræða ríki, sveitarfélag eða einkaaðila. Almenn gildir að allt sem rekur á land fellur í hlut viðkomandi landeiganda, sbr. rekaviður, netadræsur og allskyns rusl. Landeiganda ber skylda til förgunar á hvalhræi með þeim leiðum sem nefndar eru hér að neðan, ef heilbrigðiseftirlitið metur það nauðsynlegt. Þegar landeigandi hyggst farga hvalshræi skal styðjast við neðangreint verklag við förgun á hvalshræi. Þar sem hvalshræ er ekki skilgreint sem úrgangur er heimilt að urða hræið án starfsleyfis. Tilkynna þarf til lögreglu ef hval rekur á land. Verklagsreglurnar í heild eru [hér](#). Mat heilbrigðiseftirlit Vestfjarða er að í fæstum tilfellum sé ástæða til að fjarlægja dýr sem rekur á land en það tekur u.þ.b. ár að brotna niður við náttúrulegar aðstæður við brimótta strönd. Þau hræ sem hafa verið dregin á flot með þeim ásetningi að sökkva þeim hafa iðulega rekið á land á annarri strönd. Lyktarmengun og hætta stafar af hvalrekum þar til maginn hefur sprungið.*

Álagning dagsekta á Rækjuverksmiðju Kampa

Rækjuiðnaður hefur í gegnum árin verið mjög umfangsmikill á Vestfjörðum. Á síðastu árum hefur orðið mikill viðsnúningur þar sem rækjuverksmiðjur lögðu niður starfsemi hver af annarri. Þannig hefur verksmiðjum fækkað úr átta verksmiðjum í eina starfandi verksmiðju á Vestfjörðum.

Afskipti voru höfð af rækjuverksmiðju Kampa á Ísafirði vegna fráveitumála. Tromlusía sem sár rækjuskel úr fráveituvatni var tekin úr sambandi í tengslum við lokun mjölverksmiðju í Bolungarvík. Fyrirtækið var áminnt í september 2022. Viðbrögð við áminningu voru lóðakaup með áformum um að setja upp fódurverksmiðju. Þær úrbætur drógust og lítið skrið var á þeim áformum. Til að þrýsta á um úrbætur lagði heilbrigðisnefnd dagsektir á fyrirtækið með vísan í 61. gr laga nr. 7/1998. Úrbætur hafa farið fram nú í mars, búið er að setja upp snigilpressu og gám fyrir úrganginn og er rækjuskel nú keyrð til Siglufjarðar til vinnslu.

Söguleg menningarverðmæti eða slysagildra

Elsta stálskip Íslendinga Garðar BA 64, 176 lesta stálbátur sem smíðaður var í Noregi 1912 var síðast gerður út frá Patreksfirði. Þegar hann var dæmdur ónýtur og tekin af skrá 1981 var honum siglt á land í Skápadal í Patreksfirði. Þar hefur hann staðið síðan, gestum og gangandi til sýnis. Garðar BA er mikið ljósmyndaður og skráður sem einn af áfangastöðum Vestfjarða. Tímans tönn vinnur sitt verk þó eitthvað hafi verið lappað upp á bátinn 2001. Hann er nú gegnum ryðgaður og hættulegur þeim sem sækja hann heim. Einhver olía er enn um borð en olúpollur er við hliðina á skipinu.

Starfsleyfi vegna fráveitu

Tekin var saman losun í fráveitu fyrir árið 2022. Samtals losun frá Vestfjarðasvæði er 33.382 pe árið 2022. Skýrsla um losun er tekin saman á þriggja ára fresti. Losun frá íbúum er um 7000 pe, ferðapjónusta er með óverulega losun en megnið af losuninni kemur frá atvinnurekstri, mjólkurvinnslu (3.556 pe), fiskvinnslu (3.556 pe), rækjuvinnslu (18.166 pe) og laxasláturhúsum (3.639 pe). **Heilbrigðiseftirlit hafa vakið athygli á því að mögulegu séu ákvæði um að fyrirtæki hreinsi skólp frá sér ekki nægjanlega skýr og erfitt að framfylgja þeim. Reglugerð um fráveitur og skólp nr. 798/1999 hefur í þó nokkur ár verið til endurskoðunar en því miður ekki verið kláruð. Í drögum þeirrar endurskoðunar er grein um iðnaðarskólp.**

Drög: 12. gr. Iðnaðarskólp. Iðnaðarskólp, sem veitt er í fráveitu fyrir þéttbýli, skal forhreinsað eins og þörf er á til að vernda heilsu starfsfólks sem vinnur við fráveitur og einnig til að tryggja að fráveita verði ekki fyrir skemmdum, að hreinsun skólps truflist ekki, að hægt sé að meðhöndla seyru eða farga á öruggan hátt og að skólpíð spilli ekki umhverfinu. Sjá leiðbeinandi skrá yfir þætti sem spillt geta fráveitubúnaði og/eða virkni hreinsibúnaðar ásamt leiðbeinandi viðmiðunargildum fyrir þá í viðauka V. Kröfur í samræmi við framangreind ákvæði skal taka upp í starfsleyfi starfsleyfisskylds atvinnurekstrar.

Iðnaðarstarfsemi þar sem fellur til skólp sem leitt er í eigin fráveitu er háð ákvæðum um hreinsibúnað í starfsleyfi. Það verður að koma vilji frá stjórnvöldum að koma þessum hlutum í lag og varla hægt að bíða lengur með að Reglugerðin verði gefin út.

Mikilvægt er að fráveitur sveitarfélaga séu með formleg starfsleyfi, en ef þau geta ekki uppfyllt kröfur í reglugerðum þá þarf að sækja um undanþágur hjá ráðuneyti. Heilbrigðisnefnd veitir starfsleyfi vegna fráveitu- og hreinsibúnaðar sem notaður er við meðhöndlun, hreinsun og losun á skólpi frá þéttbýli. Frá Umhverfisstofnun hefur sú túlkun fengist að starfsleyfi skuli gefa út þótt fráveitan hafi ekki uppfyllt kröfur fráveitureglugerðar um hreinsun fráveituvatns.

Túlkun Umhverfisstofnunar á 8. tl. í reglugerð nr. 785/1999 um starfsleyfi fyrir atvinnurekstur sem hefur í för með sér mengun segir að „það feli í sér að allar fráveitur frá þéttbýli séu háðar starfsleyfi þótt ekki sé búið að setja dælu- og hreinsibúnað við útrásir, sbr. orðalagið: Skólphreinsistöðvar, útrásardælustöðvar og fráveitur.“ (Bréf frá UST dags 19.6.2013). Ísafjarðarbær og Bolungarvík hafa starfsleyfi fyrir fráveitur sveitarfélagsins skv. reglugerð um fráveitur og skólþ nr. 789/1999.

Loflagsmál

Á Vestfjörðum skapast sérstakt ástand vegna skerðinga hjá Landsvirkjun. Afleiðingarnar koma harkalega niður á Vestfjörðum þar sem skerðanleg raforka á svæðinu er notuð til húshitunar. Vestfirðir eru svokallað kalt svæði þar sem jarðhiti er ekki til staðar. Fjarvarmaveitur eru keyrðar á olíu í stað rafskautakátla þegar Landsvirkjun skerðir orku. Að auki er starfsemi sundstaða sem nota skerðanlega orku takmörkuð. Vegna skerðinga rafmagns frá Landsvirkjun eru sveiflur í olíunotkun 10 faldar milli ára.

Ár	Olíunotkun til húshitunar og rafmagnsframleiðslu
2021	210.000 ltr
2022	2.100.000 ltr
2023	380.000 ltr

Brennuleyfi

Þann 8. desember sl. tók gildi breyting á reglugerð nr. 830/2022 um skráningarskyldan atvinnurekstur samkvæmt lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir.

Með breytingunni var brennum, stærri en 100 m³, bætt í listann yfir skráningarskyldan atvinnurekstur. Þetta stýttir málsmeðferð hjá heilbrigðiseftirliti og ekki þarf að auglýsa þær brennur. Ef gefa á út starfsleyfi þarf að auglýsa það í 30 daga. Flugeldasýningar er starfsemi sem er skráningarskyld. Því fellur fyrri auglýsingarskylda niður. Misræmi er milli laga og reglugerða varðandi stærð brenna. Starfsleyfi heilbrigðiseftirlits eða skráning er forsenda fyrir því að sýslumaður gefi út leyfi fyrir brennum. Í lögum um meðferð elds og varnir gegn gróðureldum nr 40/2015. er í 5 gr. gert ráð fyrir starfsleyfi eða skráningu hjá heilbrigðiseftirliti nema brennan sé minni en 1m³. Í lögum um hollustuhætti og mengunarvarnir nr.7/1998 er gert ráð fyrir að heilbrigðisnefnd gefi út starfsleyfi fyrir brennur sem eru stærri en 100m³, þarna er misræmi á milli laga sem þarfnast úrbóta.

Matvælaeftirlit

Eftirlitsverkefni 2023

Eftirlitsverkefni á matvælasviði beindist að skelfiski á veitingahúsum og verslunum. Skelfisk má einungis markaðsetja frá viðurkenndum framleiðendum. Vinsældir skelfisks hafa aukist undanfarin ár. Gamla máltækið að „lepja dauðann úr skel“ bendir til að hættan af neyslu á skelfiski hafi verið landsmönnum kunn fyrir á öldum. Eitraðir svifþörungur geta blómstrað á tímabilinu frá maí og fram eftir hausti, sem er einmitt það tímabil sem ferðamenn sækja landið heim. Skelfiskurinn lifir á svifþörungum en safnar í sig eitrunu án þess að það hafi áhrif á þá. Um þrens konar eitur er að ræða:

PSP eitrun (paralytic shellfish poisoning). Veldur truflun á taugaboðum, doða í andliti og útlimum og getur valdið lómum og/eða öndunarerfiðleikum. Eitrunar verður vart fljótlega eftir neyslu eitraðs skelfisks.

DSP eitrun (diarrhetic shellfish poisoning) Veldur ógleði, uppköstum, þrautum í kviðarholi og niðurgangi. Verður vart skömmu eftir neyslu eitraðs skelfisks.

ASP eitrun (amnesic shellfish poisoning)

Áhrif koma fram nokkrum dögum eftir neyslu eitraðs skelfisks og einkennast af ógleði, niðurgangi og minnisleysi. (<https://www.mast.is/is/skelfiskur-a-veitingastodum>)

Að auki hafa þungmálmur tilhneigingu til að safnast upp í síurum eins og kræklingi og hörpuskel. Sérstaklega hefur kadmíum í umhverfinu verið til vandræða. En kadmíum er þungmálmur og getur valdið nýrnabilun og aukið hættu á krabbameini í nýrum.

Framleiðendur skelfisks vakta eitraða þörunga og þörungaeitur í skelfiski skv. fyrirmælum Matvælastofnunar sem veitir framleiðendum uppskeru heimildir. Strangar reglur gilda og því mikilvægt að allir fari eftir þeim reglum sem fylgja þarf. Ríki Evrópu, þar sem hefð er fyrir neyslu á kræklingi og skelfiski, hafa mótað sín eftirlitskerfi til að vernda heilsu neytenda. Ísland fékk ávirðingar frá eftirlitsstofnun Evrópu ESA þar sem þeim þótti reglufylgni við eftirlit með lifandi samlokum ekki sannfærandi. Við þessu hefur verið brugðist með vöktun framleiðenda á ræktunarsvæðum og nú með auknu eftirliti heilbrigðiseftirlits á markaði.

Kostnaður framleiðanda við vöktun er verulegur, vanda þarf alla keðjuna frá uppskeru á borð neytanda. Krafa er á seljendur og veitingastaði sem bjóða upp á krækling að geyma umbúðir í 60 daga, því ef eitthvað óhapp hendir þarf að vera hægt að rekja ferilinn. Benda verður á að kæling og suða hafa engin áhrif á þörungaeitur og þungmálma.

Um eftirlit með matvælum fer samkvæmt lögum nr. 93/1995 um matvæli og reglugerðum settum samkvæmt þeim. Matvælaeftirlit felst í eftirliti með framleiðslu, dreifingu og sölu á matvælum til að tryggja heilnæm og ómengduð matvæli. Þannig skal staðið að framleiðslu og dreifingu matvæla að þau valdi ekki heilsutjóni og að ekki sé beitt blekkingum í viðskiptum með þau. Vakin er athygli á að neysluvatn flokkast sem matvæli og þarf því að lúta sömu lögmálum. Matvælaölggjöf Evrópusambandsins hefur nú verið innleidd, þ.e. reglugerð EB nr. 178/2002. Hagsmunir neytenda eru þar settir í öndvegi og munu reglur um rekjanleika matvæla leika stórt hlutverk. Með þeim mun verða mögulegt að rekja feril matvæla á öllum stigum framleiðslu og dreifingar. Ábyrgð framleiðenda og dreifingaraðila gagnvart neytendum matvæla er dregin skýrt fram. Matvælastofnun samræmir viðbrögð við vörum á markaði og tekur við tilkynningum frá heilbrigðiseftirlitum og gagnabönkum um matvörur sem ekki standast kröfur og fundist hafa á markaði. Er þá tilkynning um sölustöðvun eða innköllun matvæla send út á eftirlitssvæðin.

Eftirlit með neysluvatni er umfangsmesta matvælaeftirlit Heilbrigðiseftirlits Vestfjarða. Á skrá eru 10 vatnsveitur fyrir 20 – 3.000 íbúa og 22 einkavatnsveitur. Þessu til viðbótar eru fjölmargir þjónustuaðilar til sveita þar sem boðið er upp á vatn t.d. gisting, ferðamannastaðir, tjaldstaði o.fl. Heilbrigðiseftirlitið hefur fylgst með eins og kostur er, að neysluvatn sé í lagi eða að lágmarki að gestir séu varaðir við með auglýsingu sem heilbrigðiseftirlitið krefst að sé hengd upp þar sem neysluvatn hefur ekki staðist kröfur. 183 fyrirtæki eru skráð á svæðinu sem matvælafyrirtæki, þau voru heimsótt í 114 eftirlitsferðum.

Skylt er að leggja fram landsbundna eftirlitsáætlun til margra ára (LEMA), samkvæmt 109. gr. reglugerðar (EB) nr. 2017/625 um opinbert eftirlit og aðra opinbera starfsemi sem miðar að því að tryggja að lögum um matvæli og fóður og reglum um heilbrigði og velferð dýra, plöntuheilbrigði og plöntuverndarvörur sé beitt. Reglugerðin var innleidd á Íslandi með reglugerð nr. 234/2020. Eftirlitsáætlunin er liður í að framfylgja löggjöf sem fellur undir svið reglugerðarinnar og vakta og sannprófa að stjórnendur fyrirtækja uppfylli viðeigandi ákvæði löggjafar á öllum stigum framleiðslu, vinnslu og dreifingar.

Tafla 4 LEMA landsbundin eftirlitsáætlun með matvælum.

1.2. Opinbert eftirlit með matvæla -rekstraraðilum /starfsstöðvum	Fjöldi starfsstöðva	Fjöldi eftirlita alls	LEMA-markmið 1: Eftirlit í samræmi við áætlun 2023		
			Fjöldi reglubundinna eftirlitsheimsókna		%
			Áætlað 2023	Raun 2023	
Ræktun nytjaplantna/matjurta	1	0	0	0	
Vinnsla og geymsla aldina og grænmetis	0	0	0	0	
Framleiðsla á jurtaolíu og feiti	1	1	1	1	100
Framleiðsla á kornvöru, sterkju og sterkjuafurðum	0	0	0	0	
Framleiðsla á bakarísvörum og mjólkenndum vörum	2	2	2	2	100
Framleiðsla á öðrum matvælum	13	5	13	5	38
Framleiðsla á drykkjarvörum	2	2	2	2	100
Heildsala	1	1	1	1	100
Smásala	19	12	13	12	92
Flutningar og geymsla	6	3	5	3	60
Veitingasala og -þjónusta	118	63	70	63	90
Annað (Vatnsveitur fari hér undir-fer ekki í skýrslu til ESA/EB)	20	57	55	57	100

Árið 2020 réð umhverfis- og auðlindaráðuneytið og atvinnuvega- og nýsköpunaráðuneytið fyrirtækið KPMG til að gera greiningu á opinberu eftirliti heilbrigðiseftirlits. Greiningin byggir á gögnum frá árinu 2019 og samtölum við heilbrigðiseftirlits svæðin 2020. Niðurstöður voru kynntar með skýrslu í maí 2020 en síðan hefur verið unnið í að bæta úr þeim athugasemdum sem KPMG setti fram. Taka þarf fram að KPMG hefur ekki kannað áreiðanleika gagna sem skýrslan byggir á, en könnunin byggir á gögnum heilbrigðiseftirlits fyrir eftirlit árið 2019. Rætt var við framkvæmdastjóra heilbrigðiseftirlitssvæða, yfirmenn Umhverfisstofnunar og Matvælastofnunar, en eingöngu heilbrigðiseftirlit var skoðað. Skýrslan er samantekt á skoðunum stofnana sem þátt tóku. Helsta niðurstaðan er að stærri svæði eru ódýrari í rekstri og tekst betur að uppfylla kröfur. Til að tryggja samræmingu milli svæða þurfa stofnanir ríkisins að leggja frekari áherslu á samræmingarhlutverk sitt. Í framhaldi af skýrslunni var boðað að áfram yrði skoðað fyrirkomulag opinbers eftirlits. Þriggja manna endurhönnunarnefnd var sett á fót á vegum ráðuneytis. Í nefndinni sátu fyrrverandi starfsmaður Umhverfisstofnunar, fyrrverandi starfsmaður Matvælastofnunar og fyrrverandi bæjarstjóri. Í erindisbréfi er starfshópnum ætlað að koma með tillögur að nýju eftirlitskerfi. Nefndin skilaði og kynnt skýrslu á haustdögum 2023. Matvælaráðherra hefur fengið KPMG til að gera aðra úttekt á opinberu eftirliti – ekki er vitað um að vinna sé í gangi í Umhverfis- og loftslagsráðuneyti en áform um breytingar á fyrirkomulagi hafa ekki verið slegin af.

Heilbrigðiseftirlit er nærþjónusta við íbúa og þar sem til stendur að endurskoða hollustuháttalögin þá er ekki úr vegi að rifja upp sögu heilbrigðiseftirlits í gegnum lagasetningar. Heilbrigðiseftirlit hefur frá upphafi verið á vegum sveitarfélaga, 1918 var fyrsti heilbrigðisfulltrúinn ráðinn í fullt starf hjá Reykjavíkurborg. Löggjöf um heilbrigðiseftirlit kemur fyrst fram með lögum árið 1969, þar sem hvert sveitarfélag sinnir eftirliti í sínu umdæmi. Í byrjun voru tilteknar 47 nefndir á 47 svæðum. Einungis stærstu sveitarfélögin réðu á þessum tíma heilbrigðisfulltrúa. Veigamikil breyting varð síðan árið 1981 þegar eftirlitið er svæðisbundið og einn heilbrigðisfulltrúi hvers svæðis starfar sem framkvæmdastjóri. Næsta stóra breyting á hollustuháttalögum kemur árið 1998 þegar svæðisnefndir taka við hlutverki heilbrigðisnefnda og að megninu til, er þá komið það form á eftirlitinu eins og það er í dag. Á liðnum árum hafa verkefni stöðugt verið færð frá Heilbrigðiseftirliti sveitarfélaga til stofnana ríkisins þ.e. Matvælastofnunar og Umhverfisstofnunar

- 2010 - Eftirlit með mjólkurstöðvum, litlum kjötvinnslum og fiskvinnslum fluttist til Matvælastofnunar
- 2013 - Eftirlit með efnavöru flutt til Umhverfisstofnunar við setningu efnalaga
- 2015 - Lítil fiskeldisfyrirtæki undir 200t færð til Umhverfisstofnunar og Matvælastofnunar með lögum um fiskeldi
- 2016 - Eftirlit með þaueldisbúum og lyfjaframleiðslu flutt til Umhverfisstofnunar með breytingu á lögum nr. 7/1998
- 2017 - Heimagisting felld út úr lögum nr. 7/1998
- 2017 - Eftirlit með færanlegum malbikunarstöðvum

Eina verkefnið sem hefur færst til heilbrigðiseftirlits sveitarfélaga er eftirlit með olúafgreiðslu í höfnum og lausatönkum olúu árið 2018.

Samantekt 2023 hjá Heilbrigðiseftirliti Vestfjarða.

- Á árinu 2023 voru tekin 109 sýni, af þeim voru 16 sem ekki stóðust kröfur.
- Neysluvatn þéttbýlisstaða á að vera 100% í lagi, annað er ekki samþykkt, hvorki af íbúum né samfélaginu. Því þarf að skerpa á innra eftirliti vatnsveitna og læra af þeim tilvikum sem upp koma.
- Neysluvatn í dreifbýli þ.e. ferðapjónusta og kúabú. Skoða þarf hvort vatnsból séu vel lokuð þannig að smit frá yfirborðsvatni berist ekki í vatnsból. Eins þarf að huga vel að því hvort nægjanlegt neysluvatn sé til staðar.
- Baðstaðir í náttúrunni eru allmargir á okkar svæði en erfitt hefur verið að flokka þá eftir náttúrulega reglugerðinni, óskað hefur verið sérstaklega eftir að reglugerð um baðstaði í náttúrunni verði enduskoðuð.
- Heilbrigðiseftirlit sveitarfélaga hefur það að markmiði að búa landsmönnum heilnæm lífsskilyrði og vernda þau gildi sem felast í ómenguðu umhverfi og matvælum. Heilbrigðiseftirlit þjónar almenningi og umhverfi.
- Breyting verður hjá heilbrigðiseftirliti Vestfjarða á næsta ári þar sem verkefnið Hreinir Vestfirðir hefur fengið framgang. Nýr starfsmaður hefur verið ráðinn og hefur hann störf í maí.

Heilbrigðiseftirlit Vestfjarða þakkar gott samstarf við sveitarfélögin, fyrirtæki og almenning og horfir björtum augum fram á veginn og til þeirra verkefna sem bíða okkar á komandi árum.

Í lok skýrslunnar er hið stórbrotna listaverk Elefant eftir Katharina Fritsch, 1987

Bolungarvík í apríl 2024

Anton Helgason
Framkvæmdastjóri
Heilbrigðiseftirlit Vestfjarða

Hlynur Reynisson
Staðgengill frkv.stjóra
Heilbrigðiseftirlit Vestfjarða